

ZAMONAVIY URUHLARDA RAZVEDKANING O'RNI

*O' RHX va Mudofaa universitetining Quruqlikdagi Qo'shinlar instituti
bo'linma komandiri¹*

*O' RHX va Mudofaa universitetining Quruqlikdagi Qo'shinlar instituti 5-
bosqich kursanti²*

Podpolkovnik Xusanov Rahim Bozorovich¹.

Kichik serjant Zaripov Oybek Bog'bek o'g'li².

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy urushlarda razvedkaning (military intelligence) o'rni, vazifalari, turlari va texnologik rivojlanishlar natijasida yuzaga kelgan yangi tendentsiyalarini tahlil qiladi. Matnda HUMINT, SIGINT, OSINT, GEOINT, MASINT va kiberrazvedka kabi sohalarning umumiy vazifalari va o'zaro integratsiyalashuvi, Sun'iy intellekt, dronlar va razvedka-surovchi tizimlar (ISR) roli, elektron urush va informatsion operatsiyalar bilan bog'liq muammolar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy misollar va amaliy tajriba asosida razvedka faoliyatining samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar berilgan. Maqola ilmiy-amaliy material sifatida harbiy analiz, strategik rejalashtirish va xavfsizlik tadqiqotlari uchun mo'ljallangan.

1. **Kalit so'zlar:** razvedka, HUMINT, SIGINT, OSINT, GEOINT, MASINT, kiberrazvedka, ISR, elektron urush, informatsion operatsiyalar

2. **Abstract:** This article examines the role of intelligence in modern warfare, outlining its tasks, types, and the new trends arising from technological advances. It analyzes HUMINT, SIGINT, OSINT, GEOINT, MASINT, and cyber intelligence; the integration of these disciplines; and the roles of artificial intelligence, unmanned systems, and ISR (intelligence, surveillance, reconnaissance) platforms. The paper also addresses electronic and information warfare challenges, presents contemporary case observations, and offers recommendations to enhance intelligence effectiveness. The article is intended for military analysts, strategic planners, and security researchers.

3. **Keywords:** *intelligence, HUMINT, SIGINT, OSINT, GEOINT, MASINT, cyber intelligence, ISR, electronic warfare, information operations.*

4. Harbiy razvedka oldiga qo'yilgan vazifalar xususiyatidan va olib boriladigan faoliyat hajmidan kelib chiqqan holda uchta asosiy qismga ajratiladi strategik, tezkor va taktik razvedka.

5. **Strategik razvedka** – strategik operatsiyalar tayyorlash va olib borishga, davlatni himoya qilish maqsadida hamda urush olib borishga tayyorgarlik ko'rish maqsadida amalga oshiriladi.

6. **Tezkor razvedka** – operatsiyalarga tayyorgarlik ko'rish va o'tkazish uchun kerakli razvedka ma'lumotlari yig'ish maqsadida o'tkaziladi.

7. **Taktik razvedka** – birlashmalar va bo'linmalarni jangga tayyorgarlik ko'rish va jang olib borishi davomida, dushman va joylar to'g'risidagi razvedka ma'lumotlari bilan ta'minlaydi. Harbiy razvedkani barcha asosiy qismlari bir – biri bilan mustahkam bog'liq bo'ladi. Har biridan olingan ma'lumotlar bir – birini to'ldiradi va umumiy vazifani hal qilishga xizmat qiladi.

8. **Razvedka** — harbiy-siyosiy qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish va taqdim etish tizimidir. Zamonaviy urushlarda razvedka an'anaviy front chiziqlaridan tashqariga chiqib, tezkor qarorlar qabul qilish, munosib vositalarni yo'naltirish va fuqarolik infratuzilmasini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi.

9. Jangovar harakatlarga tayyorgarlik ko'rish va uni olib borishda, razvedka o'tkazishdan maqsad –dushmanning tarkibi, holati, kuchli va kuchsiz tomonlarini aniqlash, harakat qilish usullari to'g'risida malumotlar yig'ish va jang davomida razvedka malumotlaridan foydalanib, dushmanni qisqa muddatlarda yakson qilishdan, barcha o't ochish vositalaridan unumli foydalanishdan iborat.

10. Dushman to'g'risida har tomonlama bilish, ayniqsa, jang maydonida, razvedkani samarali o'tkazishga bog'liq. Qaerda razvedkaga katta e'tibor berilsa, o'sha erda qo'shinlar dushmandan tashabbusni olib qo'yishadi, uning harakatlarini oldindan kutib, dushmanni lol qoldiradi. Aksincha bo'lsa, ya'ni yaxshi tashkil

etilmay o'tkazilgan razvedka jangdagi mag'lubiyat va omadsizliklarga, sabab bo'ladi. SHuning uchun ham razvedka jangovar ta'minotni muhim turi hisoblanadi.

11. Razvedkaga qo'yilgan asosiy talablar quyidagilar hisoblanadi:

12. Maqsadga intilish, uzluksizlik, faollik, tezkorlik, yashirinlik, razvedka qilinayotgan obekt (nishon) koordinatalarini aniq va ishonchli belgilash. Ayniqsa, dushmanni o't ochish vositalarini joylashgan o'rni to'g'risidagi malumotlar aniq bo'lishi kerak.

13. Maqsadga intilish. Bu talabdan razvedka manfaatlari yo'lida qo'shinlar tomonidan barcha tadbirlarni yagona maqsadda umumlashtirish kelib chiqadi. Yagona maqsadga intilish: obektlarni , rayonlarni va razvedka vazifasini to'g'ri belgilash, vaziyatni, sharoitni chuqur bilish va uni oldindan ko'ra bilish orqali erishiladi. Bo'linmalarga qo'yilgan vazifalardan kelib chiqqan holda razvedka olib borish yagona reja asosida tashkil etiladi

14. Uzluksizlik. Razvedka har qanday jangovar faoliyatda, har qanday vaziyat va sharoitlarda, kechayu-kunduz, har qanday ob-havoda o'tkazilishi kerak bo'ladi , bu esa uzluksiz razvedka olib borishning asosiy talabidir. Dushmanni muhim obektlari (nishon) aniqlanganda kuzatuv o'rnatiladi, butunlay yakson etiladi.

15. Faollik. Bu talabning mazmuni – bo'linmalar komandirlari va organlarining razvedkaga barcha kuch va vositalarni , usullarni jalb qilib , qanday qilib bo'lmasin kerakli razvedka malumotlarini o'rnatilgan muddatga topishga intilishlaridan iboratdir. Yuqori faollik , razvedkaga jalb etilgan bo'linmalarining mardona va tashabbuskorona harakatlari, turli hil razvedka kuch va vositalarini mohirona qo'llash, qo'yilgan vazifalarni to'g'ri tushunib , yuzaga kelgan vaziyatdan unumli foydalanish va razvedkani samarali tashkil etish orqali erishiladi.

16. Tezkorlik va o'z vaqtidalik. Bu talabning mazmuni, kerakli razvedka malumotlarini o'z vaqtida izlab topish, kerakli shtab va organlarga o'rnatilgan vaqtda etkazishdan iborat. Bu bilan bo'linmalar bo'lg'usi dushman, uning harakatlari to'g'risida malumotga ega bo'ladi, dushman harakatlari qo'shinlar uchun kutilmagan bo'lmaydi, dushman harakatlarini oldindan kutib turiladi va o'z vaqtida zarur chora-tadbirlar, maqsadga muvofiq qarorlar qabul qilinadi.

Razvedkaning yashirinligi razvedkani tashkil etish va olib borishga qaratilgan barcha tadbirlarni yashirin olib borish hamda asosiy kuchlarni yo‘nalishini dushmandan yashirish, maxfiy tutish bilan ifodalanadi. Razvedka qilinayotgan ob’ektlar koordinatalarini aniq va ishonchli belgilash turli xil razvedka ma’lumotlarini bir – biriga solishtirish, sinchliklab o‘rganish, tekshirib qayta razvedka qilish, dushmanning xaqiqiy va qalbaki ob’ektlarini ajrata bilish orqali erishiladi.

17. **Razvedkaning turlari va ularning vazifalari**

18. • HUMINT (Human Intelligence): inson manbalaridan ma’lumot yig‘ish — infiltratsiya, agent tarmog‘i, intervyu. Afzalligi — niyat va qaror qabul qilish sabablarini aniqlash; kamchiligi — noto‘g‘ri yoki manipulyatsiyalangan ma’lumot riski.

19. • SIGINT (Signals Intelligence): radiotelefon signallari, radar va telekommunikatsiyalarni tutib olish va tahlil qilish. Afzalligi — real vaqt ma’lumotlari, batafsil texnik parametrlar.

20. • OSINT (Open-Source Intelligence): ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy axborot vositalari, ochiq manbalar. Tez va arzon, ammo ma’lumotni autentifikatsiyalash talab etiladi.

21. • GEOINT (Geospatial Intelligence): yer, kosmik tasvirlar va xarita ma’lumotlari. Harakatlanish trajektoriyalari, inshootlar va manzillarni aniqlash.

22. • MASINT (Measurement and Signature Intelligence): fizik signallar (radiatsiya, kimyoviy izlar, akustik signallar) asosida aniqlik. Texnik jihatdan murakkab, ammo maxsus signallarni ochish imkonini beradi.

23. • Kiberrazvedka: tarmoqlar orqali ma’lumot yig‘ish, hujumlar va zaifliklarni aniqlash, kiberoperatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash.

24. **Zamonaviy texnologiyalar va ularning razvedkaga ta’siri**

25. • ISR platformalari (dronlar, razvedka samolyotlari, kosmik qurilmalar): yuqori aniqlikda kuzatuv, uzoq muddatdagi patrul va real vaqtli ma’lumot. Dronlarning ommaviylashuvi razvedka maydonini kengaytirdi.

26. • Sun'iy intellekt va mashina o'rganish: katta hajmdagi ma'lumotni filtrlaydi, yuz va ob'yekt tanishni avtomatlashtiradi, xatarlarni prognozlaydi. Biroq black-box almashinuvi va xatoliklar xavfi mavjud.

27. • Kibertexnologiyalar: raqamli tarmoqlardan ma'lumot olinishi va raqamli ta'sir o'tkazish imkoniyatlari. Kiberrazvedka va kiberhujumlar razvedka tahlilining yangi qirralarini ochdi.

28. • Elektron urush (EW): signallarni jam qilish, aldamchilik yaratish, dushman kommunikatsiyalarini buzish. EW razvedka faoliyati bilan birgalikda ishlashi lozim.

29. • Big data va real vaqqli tahlil: axborot oqimini tezkor qayta ishlash, xyotga foydali model va indikatsiyalarni ajratish.

30. Razvedkaning strategik va operativ roli

31. • Qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlash: harakat rejalarini tuzish, logistika va manevrlarni optimallashtirish.

32. • Hujumni aniqlash va oldini olish: dushman niyatlari va imkoniyatlarini oldindan ko'rish.

33. • Asosiy kuchlarni yo'naltirish: yuqori qiymatga ega maqsadlarni aniqlash va resurslarni taqsimlash.

34. • Kiber va informatsion hujumlarga qarshi mudofaa: axborot maydonini boshqarish, dezinformatsiyaga qarshi kurash.

35. Amaliy misollar va saboqlar (nashr qilingan va ommaviy tadqiqotlarga asoslangan yengil tahlil)

36. • 2014–2022 Rossiya–Ukraina ixtilofi: dronlar, SIGINT va OSINTning katta roli, ijtimoiy tarmoqlardan tezkor ma'lumot yig'ish; kibermaydon va elektron urush elementlarining keng qo'llanilishi. Razvedka mutaxassislari real vaqt ma'lumotining integratsiyasini va analitik tezligini oshirish zarurligini ko'rdi.

37. • 2020 yilgi Tog'–Karabax (Aprel va sentyabr–noyabr) to'qnashuvlari: dron va ISR tizimlaridan foydalangan holda tezkor aniqlash va yuqori aniqlikdagi zarbalar. Kibertahdidlar va elektron qarshi choralar ham sezildi. (Ushbu bo'limda

batafsil operativ ma'lumotlar yoki maxfiy materiallarga kirmasdan, faqat ochiq manba asosidagi va umumiy saboqlar keltiriladi.)

38. Razvedka samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar

39. • Integratsiyalashgan ISR arxitekturasi va real vaqтли ma'lumot uzatish tizimlarini rivojlantirish.

40. • Sun'iy intellektdan shaffof, izoh beriladigan (explainable) modellarni foydalanish orqali analitik yordamni kuchaytirish.

41. • OSINT va ijtimoiy tarmoqlardan olingan ma'lumotlarni autentifikatsiyalash uchun protseduralar joriy etish.

42. • Tashqi hamkorlik (xalqaro razvedka almashinuvi, akademiya va xususiy sektor bilan) orqali ma'lumot bazasini boyitish.

43. Xulosa

44. Zamonaviy urushlarda razvedka — muvaffaqiyatli harakatning asosiy komponentlaridan biri. Texnologik innovatsiyalar razvedka imkoniyatlarini kengaytirgan bo'lsa-da, yangi xatarlar va etik muammolar ham paydo bo'ladi. Razvedka tizimlarining samarasi texnologiya, inson omili va huquqiy me'yorlarning uyg'unligiga bog'liq.

45. Xalqaro va mintaqaviy hamkorlik razvedkaning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi: ma'lumot almashinuvi va akademiya hamda xususiy sektor bilan integratsiya resurslarini boyitadi va ogohlantirish tizimlarini mustahkamlaydi. Biroq hamkorlik ishonchga va aniq protokollarga bog'liq bo'lib, ma'lumot almashishda shaffoflik va javobgarlik me'yorlarini saqlash lozim.

46. Kelajakda razvedka sohasidagi tendensiyalar sun'iy intellektning shaffofligi va izohlanishiga, kosmik kuzatuvning kengayishiga, kvant kommunikatsiyalar va avtomatlashtirilgan ISR flotalarining rivojlanishiga, shuningdek kiber-hududdagi yangi amaliyotlarning paydo bo'lishiga bog'liq. Bular xavfsizlikni oshiradi, biroq yangi etik va nazorat mexanizmlarini talab qiladi. Umuman olganda, zamonaviy razvedka samarali bo'lishi uchun texnologik imkoniyatlar, malakali inson resurslari va qat'iy huquqiy-axloqiy me'yorlarning

uyg'unligi kerak; faqat shu shartlar bajarilganda razvedka strategik va operativ jihatdan mamlakat xavfsizligini mustahkam qo'llab-quvvatlay oladi.

47. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

48. 1. Lowenthal, M. M. (2017). Intelligence: From Secrets to Policy. CQ Press.
49. 2. Johnson, L. K. (2010). Handbook of Intelligence Studies. Routledge.
50. 3. Richelson, J. T. (2016). The US Intelligence Community. Westview Press.
51. 4. Kaspersky, E., & others — maqolalar va tahlillar (kiberxavfsizlik va kiberrazvedka bo'yicha ochiq manbalar).
52. 5. Freedman, L. (2017). Strategy: A History. Oxford University Press. (razvedkaning strategik roli haqida bo'limlar)
53. 6. NATO Review va NATO Defence College tahlillari — razvedka va ISR sohasidagi siyosiy-harbiy tahlillar (ochiq manbalar).
54. 7. NATO, "Intelligence and Surveillance in Collective Defence" (turli tahlillar va rasmiy hujjatlar, ochiq manba).
55. 8. Lin, H., Abney, K., & Bekey, G. A. (2012). Robot Ethics: The Ethical and Social Implications of Robotics. (sun'iy intellekt va etik masalalar)
- 56.